

Quercus x 'Mauri' ent-onderstamcombinatie

Robur op een onderstam van robur zou veilig moeten zijn. Klopt dat wel?

Amersfoortse wijk Vathorst kampt met onverenigbaarheid bij eiken, maar is niet de enige

Van iepen weten we het: een iep op een onderstam van *Ulmus glabra* is vragen om problemen. Maar eiken? Hoe zit het eigenlijk met eiken?

Auteur: Hein van Iersel

4 min. leestijd

De vakbladen Boomzorg en Boom-In-Business horen de laatste tijd berichten dat er in de praktijk problemen zijn met combinaties die safe zouden moeten zijn volgens de bekende onverenigbaarheidslijst, die door Wageningen UR (PPO) en Naktuinbouw is opgesteld en door CROW in de RAW-systematiek is opgenomen. Van de ongeveer 1500 zuileiken (*Quercus robur* 'Fastigiata Koster') die in de Amersfoortse wijk de Vathorst staan, zouden ieder jaar ongeveer twintig bomen uitvallen, of liever gezegd van hun onderstam af vallen. Cobra heeft hier onderzoek naar gedaan; de oorzaak zou liggen in onverenigbaarheid. Uit het onderzoek zou ook blijken dat er nog ongeveer 200 bomen mogelijk in de gevarezone zitten. Onderzocht is ook of het probleem zou zijn veroorzaakt door een slechte ondergrond of verdichting door maaien. Dat is echter niet het geval. Victor Dijkshoorn van het bedrijf Vic Landscapes is bewoner van de Vathorst en meldt dat het proces bijna volgens een vaste routine verloopt. Dijkshoorn: 'Vooral bij heet weer wordt het blad van de bomen plotseling geel en sterven de bomen af. Dit verschijnsel is nu enkele jaren gaande.'

Onverenigbaarheid is niet alleen een probleem op de kwekerij, maar kan dus ook op latere leeftijd optreden. Dan wordt een boombeheerder met het probleem geconfronteerd. Het is dus van groot belang om uitgestelde onverenigbaarheid te vermijden door bomen op de juiste wijze te vermeerderen. Niet alleen om uitval van bomen en de daarmee gepaard gaande kosten te voorkomen, maar ook steeds meer vanwege de zorgplicht

van gemeenten voor hun bomen. Martin Tijdgat, boombeheerder van de gemeente Wijdemeren, reageert bijna laconiek als dit vakblad hem het verschijnsel voorlegt. 'Ja, dat klopt, dat zien wij in Wijdemeren ook. Wij hebben op verschillende plaatsen *Quercus robur* 'Fastigiata Koster' aangeplant en daar is dit een bekend verschijnsel. Het begint bij achterblijven in de groei. Dan weten wij al hoe laat het is. De volgende stap is taksterfte en ten slotte gaat de hele boom dood.' Tijdgat neemt me mee op een kleine safari door zijn gemeente en weet haarfijn een aantal plaatsen aan te wijzen waar je met eigen ogen kunt zien wat hij bedoelt. Tijdgat wijst naar zes Koster-eiken. 'Kijk maar, nummer een is aan het afsterven. Nummer twee en drie blijven achter in groei. Nummer vier, vijf en zes doen het prima en hebben al bijna twee keer zo'n grote omvang als de achterblijvers.' Ook in de gemeente Amersfoort in de wijk de Vathorst is deze uitgestelde onverenigbaarheid een bekend probleem. Koster-eiken zijn daar een belangrijk onderdeel van de populatie en ieder jaar weer valt een aantal bomen van zijn onderstam af. De gemeente Nijmegen gebruikt traditioneel ook veel zuileiken en is juist uitgesproken positief over deze boom. Thomas van der Hulst van deze gemeente: 'Als groenbeheerder ga ik ook over de bomen. Mij zijn in Nijmegen geen gevallen bekend van uitgestelde onverenigbaarheid bij zuileiken. Ik ben eigenlijk erg tevreden over de zuileik in Nijmegen, omdat hij het hier goed doet en bovengronds beperkte ruimte nodig heeft.'

Callusbrug

Voor een goed begrip van onverenigbaarheid is

ACHTERGROND

het belangrijk om het entproces goed te begrijpen. Bij het enten worden de snijvlakken zo op elkaar geplaatst dat het cambium in beide delen zo goed mogelijk contact maakt. Dit proces vindt niet alleen plaats bij een goede combinatie van ent en onderstam, maar ook bij slechtere combinaties. Er is sprake van onverenigbaarheid, als op een bepaald moment in de groei van de boom een mismatch of 'storing' optreedt, waardoor de vergroeiing zwakker wordt. Binnen een partij zaailingen bestaan minieme verschillen in genetische eigenschappen van de onderstammen, waardoor de ene veredeling wel succesvol is, maar een andere, met bijna identieke onderstam, niet.

Het probleem is niet alleen uitgestelde onverenigbaarheid, maar het gevaar dat een kweker niet streng genoeg heeft doorgeselecteerd

David Bömer

Peter Schalk

Victor Dijkshoorn

Geurt (l) en Gijbert van Setten poseren met Chinese groenblijvende eik (*Q. phillyraeoides*).

Udenhout koopt van deze herkomst onder andere *Quercus phellos* Hightower aan

Verschillend

Bij een korte rondvraag onder een aantal veredelaars/boomkwekers is het verhaal over onverenigbaarheid duidelijk genuanceerder dan onder beheerders. David Bömer van Kwekerij Bömer is uitgesproken kritisch en zou willen dat de sector op dit gebied veel meer de hand in eigen boezem steekt. 'Ik heb van mijn vader veel geleerd, maar één ding had hij wat mij betreft mis, namelijk dat je een veredeling koste wat kost moet laten slagen.

Mijn vader haalde trouw al het wildhout van de onderstammen weg. Op die manier dwong hij de onderstam om contact te maken met de ent. Dat doen wij inmiddels niet meer, of in ieder geval veel minder. Je dwingt de onderstam dan om contact te maken met de ent, ook in gevallen waarin je dat eigenlijk niet zou willen. Als een veredeling constant wildhout ontwikkelt, kun je op je sloffen aanvoelen dat de match tussen ent en onderstam niet optimaal is en dat je deze plant zou moeten uitselecteren.'

Ook Bart van de Sluis van boomkwekerij 't Herenland herkent het geschetste probleem en kan zich grotendeels vinden in het verhaal van Bömer. Net als Bömer ziet hij als het grootste probleem niet de uitgestelde onverenigbaarheid, maar het gevaar dat een kweker – al dan niet gedreven door slechte prijzen – zijn veredelingen niet streng genoeg doorselecteert en veredelingen op de markt brengt waarvan dat niet verstandig is.

Bedrijfshygiëne

Pieter Schalk is werkzaam als taxateur bij het bedrijf Schalk Linde 10. Hij noemt een ander aspect waarmee de kweker de kwaliteit van zijn veredelingen kan verhogen. Pieter Schalk: 'Op een bedrijf waar zuileiken worden geënt, moeten zowel de onderstammen als de enten niet te lang van

tevorens worden aangesneden, om te voorkomen dat de snijvlakken te veel uitdrogen. Gebruik vers, vitaal plantmateriaal en een scherp en schoon mes bij het enten en behandel de enten zorgvuldig, zodat de pas gemaakte combinaties niet kunnen uitdrogen.'

Stekken

Ongeveer tien jaar geleden heeft PPO een onderzoek uitgevoerd naar onverenigbaarheid bij eiken. De conclusie is dat het slagingspercentage van gestekte eiken nog te laag is om dit commercieel toe te passen, behalve misschien in Amerika. In de zuidelijke staten van Amerika wordt bijvoorbeeld *Quercus phellos* als stek vermeerderd. Tinus van der Bruggen, gepensioneerd inkoper van Boomkwekerij Udenhout: 'Er heerst daar een klimaat dat gunstig is voor het stekken van eiken, waarschijnlijk de combinatie van warmte en droogte. In onze ervaring gaat dat op andere plaatsen veel lastiger.' Udenhout koopt van deze herkomst onder andere *Quercus phellos* Hightower aan. Geurt van Setten is directeur van Boomkwekerij Het Letteland in Opheusden. Van Setten noemt zichzelf de grootste aanbieder van bomen op eigen wortel. 'Wij zijn twee jaar geleden gestopt met het opplanten van geoculeerde bomen, en binnen een of twee jaar hadden wij alleen nog maar bomen op eigen wortel staan. Ik weet dat het een boude stelling is, maar ik durf bijna de stelling aan dat uiteindelijk iedere geënte eik van zijn ent af zal vallen. Dat kan even duren, maar uiteindelijk gaat het mis.' Van Setten experimenteert met eiken op eigen wortel, maar geeft meteen toe dat dit lastig is. 'Wij zijn een bedrijf dat geld moet verdienen en het slagingspercentage is nu nog erg laag.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5746